

ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Ε' | ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 10 του Θεριότη 1907 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονομού αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 251

Μη ζητάς σιά λατινικά πώς θά μιλήσεις
καλά γερμανικά. Ρώτα τή μάννα σιό σπίτι,
τά παιδιά σιούς δρόμους, τόν άπλοϊκό άδρωπο
σιό παζάρι. Κοίταξέ τους σιό σιόμα πώς μι-
λουν κ' έτσι γράψε.

ΛΟΥΓΗΡΟΣ

Ο καλός γραφιάς λέει καινούρια πράματα
μέ συνηθισμένες λέξεις.

SCHOPENHAUER

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Η «Αρρωστη Δούλα» (συνέχεια).
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΡΑΙΜΙΩΤΗΣ. Ο «Προσκυνητής»,
γράμμα.

Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ. Στην σύλλογος τής Τέχνης.
ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Παρμύθια Μολίβου.
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ. Τά μάτια τού τυρολού.
ΕΛΙΣΑΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ. Το Σχολείο.
ΓΙΑΠΩΝΑΣ. Στους Έξυπνους Ρωμιούς.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Έλπιδα Δ. Βοντζελίδου. Δ. Κουμα-
ριανός.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

(Από τὸ βιβλίο τοῦ Ἑλισαίου Γιανιδῆ
«Γλῶσσα καὶ ζωὴ» πού τυπώ-
νεται σὲ λίγο.)
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'.

Ἀλλά ἂν ἡ καθαρεύουσα ἀπότυχε ὡς τώρα, δὲν
πρέπει νὰ ἀπελπιζόμαστε. Ὅτι δὲν ἔγινε ἴσια μέ
σήμερα θά γίνη μέ τή διάδοσιν τῆς παιδείας. Τό
σχολεῖο πού ἄρχισε τή δουλιὰ, αὐτό καὶ θά τήν τε-
λειώσῃ. Αὐτό πού μόρφωσε τήν καθρεύουσα, αὐτό
καὶ θά τήν κάμῃ νὰ μιλιέται. Στό σχολεῖο λοιπόν
στρέψετε τίς ἐλπίδες σας, ἐκεῖ προσηλώσατε τὰ μά-
τια, καὶ σταθῆτε. Καὶ περιμένετε. Πόσο θά περιμέ-
νετε κανεὶς δὲν τὸ ξέρει. Ἄν θά μαρμαρώσατε ἔτσι
περιμένοντας, ἂν θά μεταβληθῆτε σὲ στήλες ἀπὸ ἄ-
λάτι, μικρὸ τὸ κακό. Ἀρκεῖ, σὰς λένε, πού τὸ πράγ-
μα θά γίνη μιὰ φορὰ. Ἄν σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ δὲν
ἔχουμε γλῶσσα, ἂν σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ λείπει τὸ ὄρ-
γανον τῆς σκέψης, τὸ ὄργανον τῆς γυμναστικῆς τοῦ
μυαλοῦ, ἡ πέτρα ὅπου ἀκονίζεται ὁ νοῦς, ἂν λείπει
τὸ λουρὶ πού μεταβιβάζει τήν κινητήρια δύναμιν με-
ταξὺ τῶν διαφόρων τροχῶν τῆς ἐθνικῆς μηχανῆς,
ἀπ' τὴν ἀρχὴν σιόν πολίτην, ἀπ' τὸν ἐπιστήμωνα σιό
λαό, ἀπ' τὸ δάσκαλον σιό μαθητὴν, ἀπ' τὸν ἱεροκῆ-
ρυκα σιό ποιμνιο, ἀπ' τὸν ἀρχηγὸ σιό στρατιώτην,
δὲν πειράζει, ἀφοῦ τὸ πρᾶγμα εἶναι προσωρινόν.

Ἄς περιμένουμε λοιπόν. Κι ἀφοῦ ἔχουμε καιρὸ,
ἄς μπούμε σ' ἓνα σχολεῖο γιὰ νὰ ἰδοῦμε ἂν πραγ-
ματικῶς ἐκεῖ μέσα φαίνεται ἡ γλῶσσα τοῦ μέλλον-
τός μας καὶ πόσον καιρὸ ἀπάνω κάτω χρειάζεται
σιό ἐργαστάσιον γιὰ νὰ μᾶς τὴν παραδώσῃ. Συγχρό-

νως μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ ἐξετάσουμε καὶ ἂν ἡ σημερινὴ
γλῶσσα, μισοφτιασμένη καθὼς εἶναι, ἐκπληρώνει σω-
στά τὸν ἐκπαιδευτικὸν τῆς προορισμό.

Στό σχολεῖο πηγαίνει τὸ παιδί γιὰ νὰ μορφώσῃ
νοῦ καὶ καρδιά. Μόρφωσις τοῦ νοῦ θά πῇ νὰ γνω-
ρίσῃ τὸν κόσμον, σημερινόν καὶ περασμένον καὶ πρό
πάντων νὰ μάθῃ νὰ σκέπτεται ἀπάνω σιὰ πράγμα-
τα τοῦ κόσμου, ὅσα μποροῦν νὰ χωρέσουν σιὴν ἀντί-
ληψή του, ἀνὰλογα μέ τὴν ἡλικία του. Μόρφωσις
τῆς καρδιᾶς θά πῇ νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ἀγαπήσῃ τὸ
ὄραϊον: τὸ αἰσθητικῶς ὄραϊον καὶ τὸ ἠθικῶς ὄραϊον.

Ἡ μεγάλη καὶ σημαντικὴ αὐτὴ δουλειὰ ἔχει
ὄργανον τὴ γλῶσσα, καὶ τὸ ὄργανον αὐτό, ὅσο προχω-
ρεῖ ἡ δουλειὰ, χρειάζεται νὰ γίνεταί κι' αὐτὸ τε-
λειότερον. Κ' ἔτσι ἔρχεται ὡς ἀναγκαῖον συμπλήρωμα
τῆς σχολικῆς ἐργασίας σ' ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ κό-
σμου ἡ διδασκαλία τῆς γλώσσας.

Ἡ ἀποστολὴ λοιπόν τῆς γλώσσας εἶναι πολὺ ὀ-
ψιλὴ καὶ πολὺ λεπτή. Δὲν πρόκειται μ' αὐτὴν ἁ-
πλῶς νὰ κατὰ τὰ πράγματα νὰ βάλῃ τὸ παιδί σιὸ κεφάλι
του. Αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ ταπεινὴ, ἡ πιὸ ὀλικὴ ὁψὴ
τοῦ ζητήματος. Δὲ ζητοῦμε ἀπλῶς νὰ μάθῃ τὸ παι-
δί, ζητοῦμε ν' ἀγαπήσῃ τὴ μάθησιν. Ζητοῦμε νὰ
κατακτήσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ, γιὰ νὰ τὴ
διαπλάσσουμε. Ζητοῦμε ν' ἀνέψουμε μέσα του μιὰ
φλόγα γιὰ κάθε πρᾶγμα καλὸ καὶ ὄραϊον, μιὰ φλόγα
πού ἡ ζέστη τῆς νὰ τὸ θερμαίνει ὅλες τίς ἡμέρες
τῆς ζωῆς του. Ζητοῦμε νὰ τὸ ὑπνοτίσουμε καὶ νὰ τοῦ
υποβάλουμε τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα του, τὸ
θαυμασμό καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς,
τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴν πεποίθησιν γιὰ τὸ μέλ-
λον τῆς.

Ἀλλά ἔχουμε γνωρίσει ὡς ἐδῶ ἀρκετὰ καλὰ τὴν
καθαρεύουσα, ὥστε νὰ μπορῇ ὁ ἀναγνώστης νὰ κα-
ταλάβῃ μόνος του ὅτι τέτοια λεπτὴ δουλειὰ ἡ γλῶσ-
σα τοῦ σχολεῖου μᾶς δὲν μπορεῖ νὰ τὴν κάμῃ.

Φίλτατοι μαθηταί! Πάντες ὑμεῖς γινώσκετε,
ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη ἐστὶ ἡ μεγίστη πασῶν τῶν ἡμέ-
ρῶν διὰ τὸ ἡμέτερον ἔθνος. Ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀ-
ναμνησκόμεθα...» καὶ ἐξακολουθεῖ σ' αὐτὸν τὸν
τόνον ἡ ὁμιλία τοῦ δασκάλου πρὸς τοὺς μαθητάς γιὰ
τὴν ἐορτὴν τῆς 25ης Μαρτίου, μέ τὴν ἀξίωσιν νὰ
θερμανῇ καρδιὰς καὶ νὰ καλλιεργήσῃ τὸ αἶσθημα
τῆς φιλοπατρίας. Στὴν ἀρχὴ βλέπετε στήθην ὄρθιαν,
κεφάλια ὑψωμένα. πρόσωπα ζωηρά. Σιγὰ σιγὰ τὰ
σώματα γέρνουν πρὸς τὸ θρανίον γιὰ νὰ στηριχθοῦν
μέ τοὺς ἀγκῶνες, πιὸ ὕστερα τὰ κεφάλια ἀναπαύον-
ται μέσα σιὲς παλάμες, καὶ σιὲς τοῖς ὀφθαλμοῖς
στρέφονται κάτω καὶ γίνονται μαζιλάρια.

Κοιμοῦνται!

Διαμαρτυρία σιωπηλὴ καὶ ἀσυναίσθητη, ἀλλὰ
πόσο ἐκφραστικὴ, ἐναντίον τοῦ συστήματος. «Πολὺ
καλὰ! Δὲ θέλετε νὰ μᾶς μιλήσατε σιὴ γλῶσσα μᾶς;
Ἐπιμένετε νὰ λίτε πάντες ἡμεῖς γινώσκουμε καὶ ὅχι

ὅλοι σας ξέρετε: ἡ ἡμέρα αὕτη ἐστὶν ἡ μεγίστη πασῶν
τῶν ἡμερῶν καὶ ὅχι ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι ἡ μεγαλει-
τερὴ ἀπ' ὅλες τίς ἡμέρας. Ἔστε οἱ δυνατότεροι καὶ
θὰ κάμετε ὅπως θέλετε. Ἀλλὰ κ' ἡμεῖς οἱ ἀδύνατοι
ἔχουμε ἓνα ὄπλον: κοιμόμαστε».

Καὶ δὲν κοιμοῦνται αὐτοὶ μόνο· κι' ἐκεῖνοι πού
ἔχουν ὀρθῶς τὰ κεφάλια κοιμοῦνται. Ἄν ψάξετε μέ-
σα σιὴν ψυχὴν τους, ἐντὶ ἐνθουσιασμοῦ θὰ βρῆτε ἁ-
πλὴ περιέργειαν, κ' ἐκεῖ πού νομίζετε πὺς συγκινοῦν-
ται ἀπ' τὰ λόγια τοῦ ρήτορος, θὰ βρῆτε ὅτι παρα-
κολουθοῦν τὴ στάσιν του, τὰ κινήματά του, τὸν ἐ-
ξετάζουν σὰν ἓνα περίεργον ἀντικείμενον.

Ἀποτυχία σιὴν καλλιέργειαν τῆς καρδιᾶς. Ἄς
ἰδοῦμε τώρα τὴ μόρφωσιν τοῦ νοῦ.

Γιὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἡ γλῶσσα ὡς ὄργανον γιὰ τὴ
μόρφωσιν τοῦ νοῦ δὲν ἀρκεῖ νὰ τὴν καταλαβῇ τὸ
παιδί. Χρειάζεται καὶ παραπάνω. Πρέπει νὰ τὴν κα-
τέχῃ σὲ τέτοιο σημεῖον, πού, ὅταν ἀκούῃ κάτι ἢ ὅ-
ταν ἐκφράξῃ κάτι, ὅταν πρόκειται οἱ λέξεις νὰ γεν-
νήσουν μέσα σιὸ μυαλὸ του ἐννοίας ἢ ἀπ' τίς ἐννοίας
νὰ γεννηθοῦν οἱ λέξεις, ἡ μεταμόρφωσις αὕτη νὰ γί-
νεται αὐτομάτως, δίχως νὰ μετολαβῇ συνειδητὴ ἐρ-
γασία. Τότε, καὶ τότε μόνον, ἡ προσοχὴ τοῦ παι-
διοῦ συγκεντρώνεται ὁλοκλήρ σιὴν κατανόησιν τῆς
νέας ιδέας ἢ καὶ σιὴν ἐκφράσιν τῆς ιδέας τῆς δικῆς
του. Τίποτε ἄλλο δὲν ἀπασχολεῖ τὸ μυαλὸ του. Ἐμ-
πρὸς ἀπ' τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του οἱ λέξεις περνοῦν
ἀόρατες: μέσ' ἀπ' αὐτὲς βλέπει καθαρά τὰ πράγ-
ματα χωρὶς αὐτὲς νὰ τίς ὑποπτεύεται.

Ἄς ἰδοῦμε αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς γλώσσας πὺς
τὸ ἀποχτᾷ τὸ παιδί σιὸς ἄλλους τόπους. καὶ ἄς
πάρομε γιὰ παραδειγμα τὴν πιὸ κακὴν περίπτωσιν,
τὴν περίπτωσιν δηλ. ὅπου ἡ ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ
τόπου, ἐπομένως καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ σχολεῖου, δὲν εἶ-
ναι ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ὥστε τὸ παιδί μπαίνοντας
σιὸ σχολεῖον ἔχει νὰ μάθῃ καινούρια γλῶσσα.

Καθὼς ξέρει ὁ ἀναγνώστης, γιὰ νὰ μάθῃ κανεὶς
καινούρια γλῶσσα δυὸ τρόποι ὑπάρχουν: μέ τὴ γραμ-
ματικὴν, δηλ. μέ κριτικὴν ἐργασίαν, καὶ μέ τὸ αὐτί,
δηλ. μέ ἀσυνειδητὴν διανοητικὴν ἐργασίαν. Μέ τὴ γραμ-
ματικὴν μονάχα ὁ ὁπασοῦν ὠριμὸς ἄνθρωπος μπορεῖ
νὰ μάθῃ γλῶσσα, καὶ πάλι δὲν ἀποκτᾷ ποτὲ τὸ αἶ-
σθημα τῆς ἂν δὲ συναναστραφῇ ἀνθρώπους πού τὴ
μιλοῦν. Τὸ παιδί ὅμως μόνον μέ τὸ αὐτί μαθαίνει
γλῶσσα, καὶ πολὺ εὐκόλως μαλίστα.

Ἀλλὰ σιὸς τόπους πού ἐξετάζουμε ἡ γλῶσσα
τοῦ σχολεῖου, ἂν δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, εἶ-
ναι ὅμως πάντοτε, καθὼς εἶδαμε ἄλλου, μιὰ γλῶσσα
πού μιλιέται ἀπὸ κάποια τάξιν ἀνθρώπων, καὶ πρῶ-
τα πρῶτα ἀπ' τὸ δάσκαλον. Τὸ παιδί τοῦ ἱαλλοῦ
λοιπόν, ἂν μιλή σιὸ σπιτί του πατοῖς, μπαίνοντας
σιὸ σχολεῖον βρίσκεται μέσα σ' ἓναν κόσμον πέρα πέ-
ρα γαλλικόν, ὅπου μαθαίνει τὰ γαλλικά μέ τὸ αὐτί,

δηλ. χωρίς να τὸ νοιώσῃ. Ἀπ' τ' ἄλλο μέρος, μα-
θαίνει ἀνάγνωσι Μόλις κατακτήσῃ τὸ μυστικὸ τῆς
ἀναγνώσεως, τοῦ παρουσιάζεται μέσα στὸ βιβλίο ἐ-
κεῖνος ὁ ἴδιος κόσμος ποὺ γνώρισεν πρὶν μὲ τὸ αὐτί.
Ἀπ' τὴ στιγμή αὐτὴ τὸ παιδί κατέχει τὴ βάση
τῆς σχολικῆς γλώσσας, δηλ. ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς
γλώσσας ποὺ σχετίζεται μὲ τὸ φυσικὸ βίον, ποὺ ἀ-
ποτελεῖ τὸν κοινὸ διάλογον, μέρος τὸ ὁποῖον, καθὼς
ξέρουμε, περιέχει ὅλο τὸ τυπικὸ τῆς γλώσσας καὶ
ἀντιπροσωπεύει πιστὰ τὸ πνεῦμα τῆς. Ἀργότερα
θὰ μάθῃ καὶ τὴ γραμματικὴ τῆς : πρῶτα θὰ μάθῃ
νὰ μιλήτῃ τῇ γλώσσᾳ καὶ ὕστερα θὰ οπουδάσῃ τὴ γραμ-
ματικὴ τῆς.

Στὸ δικό μας σχολεῖον τὸ ὄργανον τῆς διδασκα-
λίας εἶναι ἡ καθαρεύουσα, ποὺ διαφέρει ἀπ' τὴ μη-
τρικὴ γλώσσα τοῦ παιδιοῦ, καθὼς εἶδαμε, στίς λέ-
ξεις, στοὺς τύπους καὶ τὸ σπουδαιότερον στὸ πνεῦμα,
πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅσο κοινῶς νομίζουμε. Πρέπει
λοιπὸν τὸ παιδί νὰ τὴ μάθῃ. Καὶ γιὰ νὰ τὴ μά-
θῃ ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει; Ἀπ' τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἀπ'
τῆς γραμματικῆς!

Καὶ δὲν μπορεῖ βέβαια ν' ἀρχίσῃ ἀλλοιῶς. Ὅ-
πως μαθαίνουμε μιὰ γλώσσα πρακτικῶς, ἀρχίζουμε
πάντοτε ἀπ' τὸν κοινὸν διάλογον : σήκω, κάθισε, ἔλα
ἐδῶ, βγάλε τὸ καπέλο σου, κτλ. Αὐτὸς θεμελιώνει
μέσα μας τὸ αἶσθημα τῆς γλώσσας. Ἀλλὰ κοινὸς
διάλογος ἴσα ἴσα δὲν ὑπάρχει στὴν καθαρεύουσα.
Ἰδοὺ πῶς μιλεῖ ὁ δάσκαλος : «Ἐλα ἐδῶ, παιδί μου.
Τί εἶν' αὐτά; Δέ μου λές; Τί σοῦ ἔχω πῆ νὰ κά-
μῃς; Δέ σοῦ ἔκαμα καὶ ἄλλοτε τὴν παρατήρησιν(ν),
ὅτι δὲν πρέπει νὰ περνῇς τὸν καιρὸ σου μὲ τίς ζω-
γραφίαις, γιὰ νὰ ἔρχῃς μελετημένος; Τὰ μάτια σου
τέσσερα, καὶ μένεις! Ὁὐ φῆς κανόνι εἰς τὰς ἐξετά-
σεις, ποὺ θὰ εἶναι ὅλο δικό σου».

Ποτέ του δὲν εἶπε τὰ ἐξῆς, ποὺ εἶναι πιστὴ
μετάφρασι τῶν ἀνωτέρω, δίχως καμμιά ὑπερβολή,
στὴ γλώσσᾳ ποὺ διδάσκει : «Ἐλθέ ἐνθάδε, παῖ.
Ποῖα εἰσὶ ταῦτα; Δὲν μοὶ λέγεις; Τί σοῦ ἔχω εἶπει
νὰ ποιήσῃς; Δὲν σοὶ ἐπισησάμην καὶ ἄλλοτε τὴν
παρατήρησιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ διέρχῃς τὸν χρό-
νον σου μὲ τὰς ζωγραφίας, ἵνα ἔρχῃς μελετημέ-
νος; Τούς ὀρθολογισμοὺς σου τέσσαρας, δυστυχῆς! Ὁὐ
φάγῃς τηλεβόλον κατὰ τὰς ἐξετάσεις, ὅπερ θὰ εἶναι
ἐλόκληρον σόν».

Ἰδοὺ καὶ ἄλλα κομμάτια ἀπ' τὴν ὁμιλίαν τοῦ
δασκάλου. Πρόσεξε ἐδῶ, σοῦ λέγω. Θὰ τίς φῆς.
Κάθησε φρόνιμα. Σέβου'τα. Γράψε το. Κράτει ἴσια

τὴν πέννα. Βούτησε. Ἔτσι θὰ τὸ κάμῃς. Ἀρχίσεις
νὰ γράφῃς; Τρέξε τώρα, παῖξε. Νὰ πάρῃς δυὸ κόλ-
λες χαρτί.

Καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ σχολείου μποροῦν νὰ πάρουν
ὅρκο ὅτι δὲν ἄκουσαν ποτέ τους τὰ ἐξῆς : «Πρόσεξον
ἐνταῦθα σοὶ λέγω. Θὰ τὰς φάγῃς. Κάθισον φρονίμως.
Σβέσον αὐτά. Γράψον αὐτὸ Κράτει εὐθέως τὴν γρα-
φίδα. Ἐμβάπτισον (βούτησον). Οὕτω θὰ τὸ ποιή-
σῃς. Ἡρξω γράψων; Τρέξον (δράμε) νῦν παῖξον. Νὰ
λάβῃς δυὸ κόλλας χαρτοῦ».

Τὸ ἀποτέλεσμα : Τὸ παιδί δὲν ἀποκτᾷ τὸ αἶ-
σθημα τῆς καινούριας γλώσσας. Δηλαδή τοῦ λεί-
πει τὸ θεμέλιό τῆς, ὁ μόνος βέβαιος ὁδηγὸς γιὰ τὴ
χρῆσιν τῆς, ὁ μυστικὸς ἐκεῖνος σύμβουλος ποὺ καθε-
ταί μέσα μας καὶ ποὺ μᾶς δείχνει ποῖα λέξη θὰ
βάλουμε σὲ κάθε περίστασι καὶ μὲ τί μορφὴν θὰ τὴ
βάλουμε. Θέλει νὰ ἐκφράσῃ μιὰ σκέψιν, θέλει νὰ πε-
ριγράψῃ κάτι, καὶ βρίσκειται μετέωρον. Ἀπ' τὸ ἓν
μέρος εἶναι γκρεμνός, ἀπ' τ' ἄλλο βουνό. Ἀπ' τὸ
ἓνα μέρος τὸ κρατεῖ ἡ τρομάρα μὴν πέσῃ στὴ χυ-
δαιότητα, ἀπ' τὸ ἄλλο ἔχει μιὰ γλώσσα ἀνύπαρκτη
δὲν τὴν ξέρει, δὲν τὴν εἶδε, δὲν τὴν ἄκουσε δὲν τοῦ
τὴ μαθαίνει κανεὶς. Ἐνα μόνον καταλαβαίνει, ὅτι ὁ-
φείλει κάθε πρᾶγμα νὰ τὸ λέγῃ ἀλλοιῶς, παρὰ
ὅπως εἶναι φυσικόν.

Ὅριστε νὰ τὸ παρακολουθήσουμε στὰ ἀκροβατι-
κά του γυμνάσια ἀνάμεσα στὸ γκρεμνὸ καὶ στὸ βου-
νό. Ἰδοὺ μερικὰ στιγμιότυπα παρμένα ἀπ' τὴν προ-
φορικὴ καὶ τὴ γραπτὴ εξέτασι μαθητῶν ἐλληνικοῦ
σχολείου :

«Ὁ μὲν ἄρης ἔλαφος ἔχει κέρατα, ἡ δὲ θήλη...»
«Ἡ μὲν βακτηριανὴ κάμηλος ἔχει δύο ὕβους, ἡ δὲ ἀ-
ριανὴ ἔν ὕβους· αὐτὸς ὁ ὕβους...»

Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐπίμηκες, ἔχει δὲ εἰς ἑκάστον
ποῦς...»

«...διὰ τὴν βασιλόπαις...»

«...ἡ ψευδὴ μήτηρ τὴν ἀληθὴ μήτηρ...».

«Ἐπειδὴ δὲν ἠμπορώμεν...»

«Τὰ ζῶα ταῦτα ἀγαποῦσι...»

«Τὸ δένδρον ἐξάγει φύλλα...»

«Τὸ πρόβατον παράγει ἔριον, μαλλίαν, γάλα...»

«Ἡ Ἀφρικὴ παράγει ἐλεφαντόδοντος».

«Διὰ τοῦ βους ἀροτριῶμεν».

«Αὐτὸς ὁ ἰχθὺς ἔχει μιὰ κύστι πλὴρὴς ἀέρος».

«Ἐρῶ· «Τί ἔχει αὐτὴ ἡ κύστις;»

«Ἀέρος. «Ἀήρ».

«Βασιλεὺς τῆς Δανίας εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ ἡμετέρου
ἡμῶν Βασιλέως».

«Ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας εἶναι ὁ ἡμέτερος πατὴρ
τοῦ Βασιλέως μας Γεωργίου».

«Δύο χιλιάδαι ὀκτάδαι».

«Ἡ ἀνωσις εἶναι μεγαλειτέρα ἐκ τοῦ βάρους».

«Υἄλινος σωλὴν συγκείμενος ἐξ ὕδατος».

«Ὁ χυμὸς εἶναι δύο εἰδῶν, ὁ ἀνίων καὶ ὁ κατιών».

«Διαιρούμεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ».

«Πολλαπλασιάζομεν διὰ τὸν ἴδιον ἀριθμόν».

«Ἐχει ὄστρακα τιτανόδρους».

«Ἐχει ἀγκαθας».

«Ὁ μοχλὸς εἶναι ράβδος ἀπὸ ξύλου...»

«Ὁ ὀκτάπους εἶναι ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς ἠγχευομένους
αὐτόν» (τοῖς νηχομένοις λέει τὸ βιβλίον).

Ἡ κατάστασις αὐτὴ ὀδηγεῖ ἴσια στὴν ἀποσιγή-
θησι. Γιὰ νὰ βγῇ ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀδιέξοδον ὁ μαθητὴς
μία μόνον πόρτα ὑπάρχει καὶ γλήγορα τὸ ἐνστικτό
τοῦ θὰ τὸν ὀδηγήσῃ γιὰ νὰ τὴν εὑρῇ. Ἀλλὰ σωτη-
ρία δὲν ὑπάρχει· πρέπει νὰ τὴ μάθῃ ἀπ' ἑξῶ.

Ἀλλὰ ἡ ἀποστήθησι δὲν ἔχει μόνον τὴν ἄμεση
συνέπειαν ὅτι ὁ μαθητὴς δὲ μαθαίνει ἐκεῖνον ποὺ πρί-
πει νὰ μάθῃ σήμερα· ἔχει μιὰ μακρυνότερη καὶ γε-
νικώτερη καὶ βαρύτερη συνέπειαν, ὅτι γίνεται συνή-
θεια καὶ μπαίνει μέσα στὸ εἶναι τοῦ καὶ δὲν τὸν ἀ-
φίνει πιά. Καὶ γίνεται ἐπιπόλαιος, γιὰτὶ στὴν πρὶ
κρίσιμη περίοδον τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἀπορρόφησε αὐτὸ
τὸ δηλητήριον, ποὺ τὸν ἐδίδαξε νὰ προσέχῃ στὸν ἥχο
τῶν ῥάσεων. Γι' αὐτὸ ὕστερα, στὴν ἐποχὴ ὅπου
δημιουργομένως τὴν καταλαβαίνει πιά τὴν καθαρεύ-
ουσα, σὺς λέει π. χ. ὅτι «εἰδικὸν βάρος ἐνός σώμα-
τος λέγεται τὸ βάρος ὕδατος ἀπεσταγμένου καὶ θερ-
μοκρασίας 4 βαθμῶν». Γιὰτὶ ἀπ' τὸν ἥρισμόν τοῦ εἰ-
δικοῦ βάρους αὐτῆς οἱ λέξεις κουδουνίζουν περισσότε-
ρον, καὶ αὐτὸς τώρα πιά εἶναι ὁ ἐνθουσιώδης ποὺ προσέ-
χει σ' ἐκεῖνα ποὺ κουδουνίζουν. Τοῦ κακοῦ ζητεῖτε
νὰ τὸν διορθώσετε. Εἶναι πολὺ ἀργά· ἡ ἀνατροφή
τοῦ ἔχει γίνει πιά. Τὴν αἰτία τοῦ κακοῦ μὴν τὴ ζη-
τεῖτε στὸ παρόν. Ὁὐ πάτε πίσω νὰ τὴν εὑρετε. Τὸ
κακὸ γεννήθηκε τὸν καιρὸ ποὺ ὑποχρεώνατε δέκα
χρονῶν παιδί νὰ διαβάζῃ πρᾶγματα ποὺ μόνον ἀπ'
ἑξῶ μπορούσε νὰ τὰ μάθῃ :

«εὐπρηστοὶ ὕλαι»

«νήχεται κατ' ὤσεις πρὸς τὰ ὀπισθεν»

«πρόσκειται τῇ κόρῃ ἐκ τῶν ἑσῶν».

«πρὸς τοῖς πνεύμασιν ἔχει καὶ βράγχια».

«αἱ κόγχαι εἶναι ἐγγίγγλυμοι».

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Ὁ Ἀντρέας ποὺ στεκότανε κοντὰ τῆς, σὰ νὰ
τὸν νοιώθε ἀμίλητα τί γινότανε στὰ στήθια τῆς φτω-
χοπούλας. Ἦθ' ὠροῦσε καὶ νόμιζε πῶς θωροῦσε κά-
ποιο θησαυρὸν τοῦ, κανένα του κελποῦρι, κανένα
βρέσιμό του πολύτιμον, ποὺ κατάρθωσε νὰ τὸ ξεπρο-
βγάλλῃ ἀπὸ τὰ βάθια τοῦ ὠκεανοῦ, σὰν τὴ θαμμένην
τοῦ τὴν ἀγάπη. γιὰ νὰ τὴ φέρῃ καὶ πάλε στὴν ἀ-
πανωσιὰ τῆς γῆς. Γιὰ τοῦτο τὴν πρόσεχε τόσο καὶ
τόσο· γιὰ τοῦτο, κίνημα καὶ βῆμα δὲν τὴν ἄφινε νὰ
κάμῃ μοναχὴ τῆς, μήπως πάθῃ, ἂν ἔλειπε ἀπὸ κον-
τὰ τῆς, ἂς εἶναι καὶ μιὰ στιμούλα, μήπως τοῦ ξε-
φύγῃ. Μιὰ μέρα ποὺ ἐργαζότανε στὸ σπουδαστήρι-
ον τοῦ Ἀντρέας, ἄξαφνα τοῦ φάνηκε ἀπὸ τὸ παρα-
θύρι του τὸ ἀνοιχτό, πῶς στάκκουμπηστήρι κάτω,

τίποτα δὲν ἄκουγε. Πετᾶχτηκε. Ἰὺρεψε παντοῦ.
Τὴ βρῆκε στὸ τέλος, ἄφου καταλαβε ποῦ θὰ τρά-
βηξε ἡ κοπέλλα. Γιὰ νὰ μπῇς στὸ περιβόλι, ἔπρεπε
πρῶτα νὰ περάσῃς ἀπὸ μιὰ ὁμορφὴν δειντοσκαπτικὴ ἀλ-
λέαν ποὺ ἔπινε στὸ δρόμον. Μικρὸς ἀνῆφορος καὶ
γλήγορα ἔφτανε σὲ μιὰ πόρτα ξύλινη, παράλληλη
μὲ τὸ πλεθρὸν τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἀντικρινὴ στὴν ταρα-
τσα. Λοιπὸν ὅταν ἐβγαίνεις ἀπὸ τὰ κκουμπηστήρι,
τραβοῦσε ἴσια στὴν πόρταν, καὶ τόντις ἡ Κατινούλα
συχνὰ περπατοῦσε στὴν ἀλλέαν, κατέβαινε, πήγαινε
στὰ πλαγινὰ τὰ χωράφια, νὰ ξαναδῇ τοὺς φίλους
τοὺς παλιούς καὶ ἀναγάλλιαζε ποὺ τοῦς ἔβλεπε, τὸν
καθῆνανε σκυμμένο στὴν ἀγορικὴν τοῦ τὴ δουλειάν,
ἐνῶ κόντεψε πέσει νὰ μὴν ξαναγρικτήσῃ τῆς πατρί-
δας τῇ λαλιά. Ἐκεῖ ἔτρεξε ὁ Ἀντρέας. Μὰ ἡ κυ-
ρία Κατινούλα ἐκεῖ δὲν εἶτανε. Ὑστερὶς ἀπὸ τὸ πρό-
γεμα, ἔτσι, στὰ καλὰ καθούμενα, τῆς ἔστρεψε νὰ
πάῃ ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τῆς ἀλλέας, σ' ἓνα πανώριον,
πυκνόνυχον ἐλάχιστον ρουμανάκι γεμάτον κουκουνα-
ριές. Ἀγνάντια καὶ ἡ πόρτα τοῦ περιβολιοῦ, μὰ σὰν
ἐρχότανε ἀπὸ τὸ σπῆτι, ἀπὸ τὸ φῶς, ψυχὴ δὲν ξε-
σκέπαζες μέσα σὲ τέτοια πῆχτρα. Βυθισμένη στ' ὀ-
νειρό της τὸ χωριανόν, ἡ Κατινούλα μας εἶχε κρυ-
φὰ μὲ τὰ γνωστά της τὰ δέντρα. Τάφτανά της

τεντωμένα. Παραξενή, ψιλή, ἀταίριαχτη μουσικὴ
ἐπαίξε στὸ ρουμανάκι τὸ μαγικόν. Οἱ μῆγες οἱ κα-
λοκαιρινές, ποὺ χορεύανε στὸν ἀέρα, τὰ πουλάκια
ποὺ πηδοῦσανε στὰ κλαριά, σμίγανε τὸ ψιθύρισμα
τοῦ καὶ ἡ Κατινούλα προσπαθοῦσε νὰ ξεδιαλύνῃ τὸ
τραγοῦδι τοῦ καθενός. Τὴ ζύγωσε ὁ Ἀντρέας. Ἡ-
σύχασε. Τὸ ξέθαβρό της τὸ μάτι τὸν κοίταζε ἡμε-
ρα καὶ γελαστά. Τοῦ εἶπε νὰ βάλῃ τάφτι του καὶ ὁ
ἴδιος, γιὰτὶ, λέει, τὰ πουλάκια τὰ νεογέννητα εἶναι
τόσο δειλά καὶ ἄμαθα στὸ κελάδημα, ποὺ καὶ οἱ μῆ-
γες κοντέθουνε νὰ τὰ ξεπεράσουνε στὴ φωνή. Κ' ἔ-
τσι, ξέγνοιαστοι πιά καὶ οἱ δύο τους, ἐκεῖνος ποὺ τα-
ράχτηκε ἄδικα, ἐκεῖνη ποὺ δὲν τὴ μαλλωσε ὁ ἀφέν-
της, μέινανε ἀκόμη λίγη ὥρα, προτοῦ γυρίσουνε, καὶ
κουβεντιάσανε γλυκά, στὸ μυστικόν τὸ ρουμανάκι, ὁ
Ἀντρέας καὶ ἡ Κατινούλα.

Τὰ νεογέννητα πουλάκια, οἱ μῆγες οἱ καλοκαι-
ρινές, ἴσως ἔχουνε πάλε πρὶν ἐφκολονόητον τραγοῦδι
ἀπὸ τὴν καρδίαν τῆς Κατινούλας, καὶ ἴσως ἡ ξέθαβ-
ματιὰ της δὲ σὺ ἔδινε καμιά ἰδέαν γιὰ τὸ τί γινό-
τανε μέσα της. Βολετό δὲν εἶναι νὰ ξεδιαλύνῃς τί
ἐννοιωθε τὸ ἀπλόικόν καὶ τὸ περίπλοκόν τὸ κορίτσι μας
γιὰ τὸν Ἀντρέαν. Τὰ ψυχολογικά της δὲν εἶναι μα-
πως τὰ φαντάζεται κανένας. Πλάσμα περίεργον ἡ

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ σ. 228 φύλλου.

«έγγχεουσιν ὑγρόν τι, ἅμα δὲ ἀποθέτουσι καὶ τὰ ὡά των». (Τὸ παιδί περιμένει : ἅμα ἀποθέσουν τὰ ὡά των, τί κάνουν ὕστερα ;)

«χρησιμεύει πρὸς ἀφὴν πυρός».

«τὰ ὡά αὐτοῦ εἶναι μεγάλα ὡς πῖσα». (Τὸ παιδί σκέπτεται πὼς ἤθελε ἴσως νὰ πῇ μαῦρα ὡς πῖσα).

«τοῦ 4/5 δὲ σχηματισθέντος ἐκ τῆς μονάδος, λεφθέντος τοῦ πέμπτου αὐτῆς τετράκις...»

«Δεδομένων δύο συμμιγῶν, ὧν ὁ ἕτερος (π. χ. ὁ β') εἶναι ἡ τιμὴ τοῦ ἑτέρου (τοῦ α'), πρὸς εὔρεσι, τῆς τιμῆς τῆς ἀντιστοιχοῦσας εἰς τὴν μονάδα οἷας, δῆποτε ὑποδιαίρεσως τοῦ ἑτέρου τούτου (τοῦ α'), διαιροῦμεν τὸν συμμιγῇ (β'), ὅστις εἶναι ἡ τιμὴ τοῦ ἑτέρου α'), διὰ τοῦ ἑτέρου τούτου (α')...».

«Ὅλα αὐτὰ τὰ διχάντια εἶναι ἀπὸ διδακτικὰ βιβλία ἐγκεκριμένα Καὶ ὕστερα μιλοῦμε —συγγνώμη γιὰ τίς βκρίες ἐκφράσεις — μιλοῦμε γιὰ παιδαγωγική ! Κωρίς νὰ εἶναι κινεῖς παιδαγωγός, καταλαβαίνει ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀγωγή παιδιῶν μὲ γλῶσσα ἀμίλητη. Καὶ καταλαβαίνει ἀκόμη, ὅτι τὸ παιδί σπουδάζει ἀριθμητική γιὰ νὰ μάθῃ ἀριθμητική, σπουδάζει ἱστορία γιὰ νὰ μάθῃ ἱστορία, καὶ ὅτι τὸ καθένα ἀπ' τὰ μαθήματα ἔχει δικό του σκοπὸ, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ ἡ παιδαγωγική νὰ παραγγέλλῃ νὰ μεταχειρίζομαστε τὰ διχρομα μαθήματα ὡς ὄργανα γιὰ νὰ διδάξουμε γλῶσσα.

Πάσχουμε κ' ἐδῶ ἀπὸ περίσσεια σοφίας καὶ ἀπὸ ἑλλειψη παρατηρητικῆς. Εἴμαστε ἀπορροφημένοι ἀπὸ ἓνα κατὰ συνθήκη ἰδανικόν, πού μᾶς ἐμποδίζει νὰ βλέπουμε κάτι πολὺ ἀπλῶ καὶ φανερό πρᾶγματι.

Οἱ εὐρωπαῖοι σοφοὶ πού μᾶς μεταδίδουν τὰ φῶτα τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης δὲν κἀθησαν βέβαια νὰ ἐξετάσουν τὴ δική μας τὴν περίπτωσιν γιὰ νὰ μᾶς δώσουν τίς ἀνάλογες παραγγελίες. Προϋποθέτουν πάντοτε οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἓνας πού σπουδάζει μιὰ ἐπιστήμην, ὅταν θὰ πᾶ, νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ, θὰ κυττάξῃ πρῶτα νὰ ἴδῃ τί συμβαίνει τριγύρω του. Ἀλλὰ εμεῖς δὲ βλέπουμε. Μᾶς ἔχει ζαλίσει ἡ φλόγα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ πῖσαμε ἀπάνω σὰν πεταλοῦδες καὶ καιγόμαστε.

Ἀκούεται καμμιὰ φορὰ καὶ τούτῃ ἡ γνώμη : Τὸ καλῆτερον εἶναι νὰ ἀφήσωμεν τὴν γλῶσσαν νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν φυσικὴν τῆς ἐξέλιξιν, νὰ μὴ τὴν σύρωμεν οὔτε πρὸς τὸ ἓν μέρος οὔτε πρὸς τὸ ἕτερον. Ὁμορφὴ γνώμη. Μονάχα νὰ μὴ λησμονοῦμε ὅτι ἂν θὰ τὴν ἐφαρμόσουμε, ἡ πρώτη μας δουλιὰ θὰ εἶναι νὰ κλείσουμε τὰ σχολεῖα. Γιατί ὁ πόλεμος πού γίνεται

ἐκεῖ μέσα ἐναντίον κάθε ζωντανοῦ γλωσσικοῦ στοιχείου δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ λέγεται ἐξέλιξις φυσική. Ἀκαμάτης στὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους σημαίνει ἐμπέτης· στὴν «φυσικὴν ἐξέλιξιν» τοῦ σχολείου ἀκάματος σημαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Ἀμα θὰ πῇ ἅμα· στὸ σχολεῖο θὰ πῇ συγχρόνως.

(Ἀκολουθεῖ)

ΕΙΣΑΓΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ

ΜΙΑ ΣΚΗΝΗ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Μακριά, μέσα στοῦ μέλλοντος τὴν ἄφραστη τροχάλα, βλέπω κεφάλι φαλακρὸ κάποιου σοφοῦ σκυμμένου. Μπρὸς, τὸ παιδί του σαρταρῆ, μουνγκρίζει μέσα στὸ αἷμα, κ' ἐκεῖνος, ἀδιάφορος, σκίζει μυαλό καὶ νεῦρα.

— Δὲν εἶναι κρέμα ; τὸν ρωτᾷ. — Γιατί ; Γιὰ μιὰν ἀλήθεια, λίγων κντάρων συντροφιά πού θὰ χωρίσῃ ὁ χάρος γιατί νὰ μὴ χωρίσω ἐγώ ; — Κι ἂν σοῦ ξεφύγῃ ἡ ἀλήθεια ; — Θὰ πῶ πὼς εἶναι πείραμα πού μοῦ κοσίζει λόγο.

Α. ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΣ

ΣΤΟΝ ΑΥΛΟΓΥΡΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

— Γιὰ ἓνα λιανοτράγουδο.

— Δεξικά δλοῖ τους !

Καλοκαιρινὸ ἡλιοδασίλεμα, ἀπανεμιὰ. Τὸ πολέμικὸ καρδί, τὸ ἱστορικὸ μας μπρίκι, πού δὲν τοῦ λερώθηκε ποτὲ ἡ καθάρια κουβέρτα ἀπὸ σκόνῃ καρβούνων, μὴδὲ τοῦ μόλεψε τὸν ποιητικὸν ἀέρα ἡ σεντίνα τῆς μηχανῆς, ἀπκλισάλευε ἀραγμένο στὸ Φάληρο, ἀρρόδο. Ὅλη μέρα εἶχε ἀκονίσει τὸ πέλαγο μὲ ναυτεῖς τῆς Ὀμηρικῆς Μοίρας, γιὰ νὰ κάνουν κι αὐτοὶ γυμνάσια ἀκρίμων, καὶ τώρα, μετὰ τὸ δεῖπνο, καρδί καὶ πλήρωμα ἀνέσαιναν ξεκούραστα. Ἀξαφνὰ ἀλλάξε τὸ καμπόυνη· εἶχε προστάξει ὁ ἀξιωματικὸς, καὶ βῆρε ἀδιασκέδαστη. Ἐβγινε ὁ κύκλος στὴ στιγμὴ γύρω στὸν τραγουδιστὴ τοῦ καρβιῶ, τὸν καλλίφωνο ἐπιτυχιοῦχο (ἔτσι τὰ κατὰφερε ἡ δασκαλικὴ σοφία νὰ λήθῃ τὸ νκυτικὸ τὸν «ἐπιτυχιοῦχο» της), κι αὐτὸς, ἀκουμπώντας στὴν ἀρμαδούρα τοῦ τουρκέττου, ἔρχισε τὰ λιανοτράγουδα. Ἐλεγε πρῶτος τὸ τραγούδι, καὶ τὸ ξαναλέγανε οἱ ἄλλοι μὲ βροντερὴ πολυφωνία. Ἦρθε καὶ ἡ σειρά νὰ πῇ τὰ γαπημένο του :

«Θέλω νὰ σὲ ζωγραφίσω στῆς μαίστερας τὸ πηννὸ, νὰ σὲ κάνω μετζαρόλι, γιὰ νὰ μὴ σὲ λησμονῶ».

Τὸ τραγουδῶσαν κ' οἱ ἄλλοι, αὐτὸς ὅμως ἤθελε νὰ τὸ ξαναπῇ· καὶ γιὰ νὰ μὴν τὸ βαρεθοῦνε τὰ παιδιά πού θὰ τᾶκουγαν καὶ δεύτερη φορὰ, ἔκανε μιὰ μικρὴ ἀλλαγὴ· ἔβγαλε τὸ «μεντζαρόλι» καὶ τραγούδησε πὼς θὰ κἀνῃ σκοντραφλόκκο τὴν ἀγαπημένη του, γιὰ νὰ μὴν τὴ λησμονήσῃ. Γέλασαν οἱ ἄλλοι, τοὺς ἔρεσε ἡ ἀλλαγὴ, τὸ βρήκε κι αὐτὸς παιγνίδι, καὶ δὸς του δέκα, δώδεκα φορές τὸ ἴδιο τραγούδι μὲ κινεούρια ἀλλαγὴ· τὴν ἔκαμε καὶ σταντζαβέλα τὴν ἀγαπημένη του, καὶ βελαστράλι, τουρκεττίνα, παροκκέττο, σακκοῦδέα, κοντραμπράτσο, μαντιζέλο, βαρδαλάντζα, βαρδαμάνα, σακκοράφα καὶ ληγαδούρα ἀκόμα. Ἀμα τοῦ κατέθηκε ὅμως νὰ τὴν πῇ καὶ «ποδεῶνα» — εἶχανε ζαλιστῇ τοῦ κακομοίρη ταῦτιά νάκουε δλημερὶς σὲ καθὲ βόλτα τὸ πρόσταγμα «ποδεῶνας ἔπαρον !» — τὸν κκελλῶσαν οἱ ἄλλοι γιὰ τὴν ἑλληνικοῦρα του. Ἀῖντε βρέ !

Λαχτάριζα νὰ μπῶ κ' ἐγὼ στὴν ἀδιασκέδαστη νὰ πάω σιμὰ στὸν τραγουδιστὴ, νὰ τοῦ σφυρίξω κ, ἄλλες ἀλλαγὲς πού ἔβλεπα γύρω μου, ὅπου κι ἂν ἔπεφτε τὸ μάτι μου στὸ καρδί. Μὰ ἔλα πού δὲ μ' ἄφηνε ἡ πειθορχία, ὁ μικρὸς βαθλὸς πού εἶχα κ' ἐγὼ τότε στὸ ναυτικὸ καὶ μὲ κρατοῦσε δεμένο σὰν τὸ μουλάρι, μὴν τύχῃ κι ἀνκατωθῶ οὔτε μὲ τᾶλογα, τοὺς ἀξιωματικούς, οὔτε μὲ τὰ γαιδούρια, τοὺς ναυτεῖς...

Τὶ νόστιμες ὅμως ἀλλαγὲς καὶ ποικιλίες ἀπὸ παροξύτονα τετρασύλλαβα πού χωροῦτε ἀκόμα ὁ στίχος, ὅλες παρμένες ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ καρβιῶ, τὴ ζωὴ πού θρέφει καὶ μεγαλώνει καὶ δυναμώνει τόσον λόσμο, ἀπ' ἕκρη σ' ἕκρη τῆς Ρωμισσῆς !

Ἀρχίζεις ἀπ' τὰ παννὰ καὶ βρίσκεις τὸ σταυρογάζι, τὸ τσαμαντάλι, τὴν ἀμορόζα, τὴν μπκσο-γάμπικα, τὴν καρβουνιέρα, τὴν κουρτελάτσα, τὴν σκουπαμάρα. Τραβᾶς στὴν ἀρματωπία μὲ τὸ παραξάρτι, τὸ παταράτσο, τὸ φιλαδούρι, τὸ σκουλαρίκι, τὸ βαρδαφόγο, τὸ μπατικουῦλλο, τὸν πασσαδούρο, τὴν βαρδαβέλα, τὴν μπουταφόρα, τὴν καντηλίτσα, τὴν σερακμπούνια, τὸν καπουτσῖνο, τὸ μαραφούντι, τὸ παντερόλι. Πιάνεσαι ἀπὸ τᾶλμπουρα, μὲ τὸ κολομπῖρι, τὸν τεσταμούρο, τὸ ἀλμπορέττο, τὸ κιορμπκ-στούνι. Πᾶς νὰ ρουντάρης ἢ νὰ σκλάρης κι ἀκούς τὸ ἀργανέλλο, τὸ μανουβέλλο, τὴν μαναβέλλα, τὴν καστανιόλα, τὸν καθοστῖρη, τὸν πεσκαδούρο, τὴν μα-ραβίλια, τὸ παλαμάρι. Γυρίζεις στὰ σερνάμενα καὶ δένεις τὴν σκλαμάστρα, τὴν πορτογέζκ, τὴν μπαρ-μπαρέσα. Κατεβαίνεις στὴν σκμπκχβία, καὶ βλέπεις

Κατινούλα, πού ποτὲ σου δὲν μπορούσες νὰ μαντέψῃς ἀπαρχῆς πὼς θὰ πάρῃ τὸ ταδε φέριμό σου ἢ τὸν τάδε σου λόγο. Τὰ ἤξερε καὶ βέβαια, καθήμενὰ τἀναμελετοῦσε, τἀνιστοροῦσε μὲ τὸ νῦ της, τὰ χάραιε στὸ μυαλό της καὶ σὰν εἰκόνες, σὰν κἀδρα χρωμοζῶντανα τἀναπερνῶσε ὡς καὶ τὴ νύχτα στὰ ὄνειρά της, ὅσα ἔκανε γι' ἀφτῇ, ὅσα ξακλουθοῦσε νὰ κἀνῃ ὁ Ἀντρέας. Μὰ τὸ πρῶτο πρῶτο της αἰσθημα, ἓνα βαθί, ἀκατανίκητο σαστισμα. Τᾶχανε. Πὼς εἶναι δυνατό, ἓνας τέτοιος καὶ τόσο ἀφέντης νὰ φροντίζῃ ἔτσι γιὰ ἓνα φτωχόπαιδο, γιὰ ἓνα ὄντο παραιτημένο, γιὰ ἓνα ὄρφανόν, πού περπατοῦσε στοὺς δρόμους τῆς Κερμαρίας μὲ τὰ κουρέλλια ; Ὑστερὶς ἀπὸ τὸ σαστισμα ἡ καὶ συντροφικὰ, ὁ θυμός. Θύμωνε μὲ τὸν ἀφέντη, κι ἀλήθεια πολλές φορές ἀνυπομονοῦσε ἡ Κατινούλα, ἔλεγε νὰ τὴν ἀφήσουνε μόνη, νὰ τρώῃ στὰ κκουμπιστήρι, νὰ μὴν ἀνεβαίνῃ ὁ Κύριος στὴν κἀμερή της κάθε στιγμὴ, νὰ μὴν ἔρχεται στὰ θερμόμετρημα, νὰ μὴν τὴ βασανίζουσε, κ' ἔκλαιε, συχνὰ τὴν πιάνανε καὶ τὰ νῆβρα της. Γιατί τᾶχα ; Γιατί νρεπότανε μήπως κι ὁ Κύριος, ὁ λατρεμένος της, ξεπέσῃ, μήπως δὲν τοῦ ἀπομείνῃ καιρὸς νὰ ἐργαστῇ, τώρα πού ἀνάξια τοῦ βᾶγκου του καὶ τῆς μεγάλης του τῆς δουλειᾶς, καταντῶ-

σε νοσοκόμος μιᾶς τιποτένιας δούλας. Θύμωνε λοιπὸ καὶ χολόσκανε ἀπὸ τὴν περίσσεια τῆς τῆ μετριοφροσύνης τῆς γλυκειᾶς, ἐπειδὴ τὸ φυσικὸ της τὸ ζῶντὸ τὴν πῆγαινε συχνὰ στὴν ἀντίθετη ἄκρη ἀπὸ ταπεινὴ κόντεβε νὰ φανῇ ἀφτάδισσα καὶ κάποτε ἀπὸ σέβας μᾶλλον τὸν Ἀντρέα. Συνάμα τὸν φοβότανε κ' ἔτρεμε τὴ ματιὰ του, μὴν τύχῃ κι ἀφτῇ, ἓνα παλαιοκόριτσο, ἓνα σκουπίδι, μιὰ Κερμαριώτισσα, πᾶν καὶ δυσανεστήσῃ ἓναν Ἀντρέα. Ὁ φόβος πᾶλε κι ὁ θυμός, ἀκόμη κ' ἡ σαστισμάρα, γεννοῦσανε ἄλλο αἰσθημα στὴν ψυχὴ της, τὴν περφηάνεια. Καμάρωνε ἡ Κατινούλα, καμάρωνε πού ἔκαμε γικτρώ τὸν ἀφέντη τὸν ἴδιο, καμάρωνε πού μ' ὅλους τοὺς θυμούς της, μὲ τᾶχαμνὸ της τὸ φέριμο — ἐπειδὴ ἔτσι τᾶβλεπε ἡ ἀθῶκ ἡ κοπέλλα, σὰν πολὺ σκούρα, τὰ παραμικρὰ της τὰ ψεγάδια ἢ τὰ ψεγάδια τῆς ἀξῶστας· καμάρωνε κωμικὰ κι ἀποροῦσε πὼς δὲν τὴν ἐδιῶχνε, πὼς δὲν τὴν πετοῦσε ὅζω· καμάρωνε κάπως ἀσύνειδὰ της καὶ τὸ φόβο της, καμάρωνε πού ἔτρεμε — ἄδικα, ἔνοεῖται — τὸν Ἀντρέα. Τῆς ἔρεζε νὰ μὴν εἶναι τίποτα μπροστὰ του. Καὶ τόντις, ἂν τὸ καλοζετᾶσαμε, θὰ δοῦμε πὼς καμάρωνοντας ἡ Κατινούλα, τὸ κάτω κάτω, καμάρωνε πάντα της κι ἀποκλειστικὰ τὸν Ἀντρέα. Περφηάνεια δική της

δὲν εἶχε· εἶχε μόνο καὶ μόνο γιὰ τὸν Κύριο.

Μὰ ἡ περφηάνεια ἐκεῖνη δὲ βχοτοῦσε ἀπὸ τὸ συνθησμένο, πρόστυχο κ' ἐγωῖστικο φιλότιμο· πῆγαζε ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς βαθιά. Ἦξερε ἡ Κατινούλα. Ἦξερε τί τοῦ εἶτανε τοῦ Ἀντρέα ἡ Ὀλία. Ὀλία, ὅλα τὰ ἤξερε, τὸ πὼς ζοῦσε ἀδιακόπα μὲ τὴν ἱεργέτρα της, μὲ τὴν Κυρία, τὸ πὼς τῆς κουβέντιαζε στὸ ἐργαστήρι, τὸ πὼς τῆς καθιέρωνε κάθε του λογιισμό. Γλήγορα μάλιστα πῆρε ὑποψία πὼς γιὰ τὸ νόμα τοῦ ἀγγέλου της, μὲ τόση δύναμη, μὲ τόση θέληση, πολεμοῦσε νὰ τὴ σώσῃ. Ὅταν ἦρθανε στὸ Χαμονοκόρι καὶ τὴν πῆγε ὡς τὴ λέρκη, ὅπου ἀνεξαίρετα πῆγαινε μοναχὸς του, κατὰλαβε ἡ Κατινούλα πὼς γιὰ χατίρι της, γιὰ τὸ καλὸ της, κατέθηκε μαζί της τὸν ἀκριβὸ, τὸν ἱερό του τὸ δρόμο, ἔτσι καὶ νὰ μυρίσῃ κι ἀφτῇ, καὶ νὰπολάψῃ, καὶ νὰγγίξῃ ἀπὸ τὴν ὀνειρόπλαστὴ του παρουσία τῆς Ὀλίας, ἀπὸ τὴ θύμησὴ της. Στὴ στιγμὴ, δὲν εἶπε τίποτα ἡ καμμένη· μὰ τὸ συλλογιότανε κατόπι κ' ἔλιωνε. Δὲν μποροῦσε νὰ τὸ πιστέψῃ πὼς σμίγανε ἀδερφικὰ — φαντάσου ! — ἡ ἔνοια τοῦ Ἀντρέα γιὰ τᾶρρωστο δουλικὸ μὲ τὴν λατρεία τῆς Ὀλίας στὴν ψυχὴ του. Ποιὸς τὴν πρόσμενε τέτοια τύχη ; Δὲν εἶναι νὰ περφηανεφτῇ ; Ἦ νὰ σὲ πνίζουσε ἀπὸ τὴ συγκίνηση